

پایداری (Sustainability)

مرتضی بیکی، پاییز ۱۳۹۵

مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان قم

پایداری بر اصل ساده‌ای استوار است. آن چه ما برای بقا و سلامت خود بدان نیاز داریم، بطور مستقیم یا غیرمستقیم به محیط طبیعی مربوط می‌شود. مفهوم پایداری برای اولین بار در قالب عبارت «توسعه پایدار» در کنفرانس سران ریودوژانیرو (۱۹۹۲) مطرح شد و به معنی ایجاد و ابقاء شرایط به گونه‌ای است که انسان و طبیعت بطور دائم هماهنگ و بارور بمانند و نیاز کنونی و آینده آنها بر طرف شود. نتیجه پایداری محیط طبیعی بارور، جوامع سالم و اقتصاد شکوفا است.

در مورد مفهوم و معنی «پایداری» (Sustainability) موافقت کاملی وجود ندارد. نقطه نظرات متفاوتی در مورد تعریف آن و راه‌های رسیدن به آن مطرح شده است. ایده پایداری ریشه در مفهوم توسعه پایدار دارد که برای اولین بار در نخستین نشست جهانی زمین در ریودوژانیرو در سال ۱۹۹۲ مطرح گردید. در علم بوم‌شناسی، پایداری به معنی آن است که سیستم‌های بیولوژیکی بصورت نامحدودی طی نسل‌های متوالی متنوع و بارور باقی بمانند. تالابها و جنگل‌های سالم و دیرپای جهان نمونه‌های مناسبی از سیستم‌های بیولوژیکی پایدار هستند. در یک مفهوم کلی‌تر، پایداری به معنی تداوم سیستم و فرایندهای

آن می‌باشد. اصول سازماندهی برای ایجاد پایداری در جوامع انسانی و طبیعت امروز زمین، «توسعه پایدار» است. توسعه پایدار شامل چهار حوزه درهم تنیده «بوم‌شناسی»، «اقتصاد»، «سیاست» و «فرهنگ می‌باشد». تعریف اولیه توسعه پایدار در نشست زمین سال ۱۹۹۲ چنین بود: «توسعه پایدار توسعه‌ای است که نیازهای کنونی ما را برآورده سازد بدون اینکه از نظر تأمین مایحتاج نسل‌های آینده مشکلی ایجاد نماید». توسعه پایدار یک فرایند دینامیک است که مردم را قادر می‌سازد توانایی‌های بالقوه خود را محقق ساخته و کیفیت زندگی خود را افزایش دهند و همزمان سیستم‌های حمایت از حیات کره زمین را حفظ کرده و بهبود بخشند. جوهر توسعه پایدار شامل پنج اصل کلیدی «کیفیت زندگی»، «برابری و عدالت»، «مشارکت و همکاری»، «مراقبت از محیط و احترام به محدودیت‌های اکولوژیکی» و بالاخره «به رسمیت شناختن محدودیت‌های زیست‌محیطی و اندیشه برای آینده و بکارگیری اصل پیشگیرانه» است.

پایداری را می‌توان به معنی فرایند اجتماعی اکولوژی تعریف کرد که از خصوصیات مهم آن دنباله‌روی از ایدئال‌های عمومی است. ایدئال در یک فضا/مکان معین از نظر تعریف غیر قابل دسترس است ولی در دوردست قابل حصول

می‌باشد و همین پیگیری بدون انتها است که یک سیستم پایدار از فرایندها را شکل می‌دهد. برای بقای انسان و دیگر موجودات زنده زمین، به اکوسیستم‌ها و محیط‌های سالم نیاز است. راه‌های کاهش اثرات انسان شامل «مهندسی شیمی دوست با محیط»، «مدیریت منابع محیطی» و «حفاظت از محیط زیست» است. اطلاعات مورد نیاز از «شیمی سبز»، «علم زمین»، «علم محیط زیست» و «بیولوژی حفاظتی» بدست می‌آید. «اقتصاد اکولوژیکی» به مطالعات آکادمیکی می‌پردازد که در آن اقتصاد بشر و در کنار آن اکوسیستم‌های طبیعی مورد بررسی قرار می‌گیرد. «علم پایدار» (Sustainability science) به معنی مطالعه توسعه پایدار و علوم محیط زیستی است.

حرکت به سمت پایداری یک چالش اجتماعی و دربردارنده قوانین بین‌المللی و ملی، برنامه‌ریزی‌های شهری و حمل و نقل و سبک زندگی انفرادی و مردم بومی و نیز مصرف‌گرایی اخلاقی منعکس شده است. روش‌های زندگی به صورت پایدار دارای اشکال متنوعی است و از سازماندهی مجدد شرایط زندگی (مثل «روستاهای اکولوژیک»، «شهرداری‌های اکولوژیک» و «شهرهای پایدار»)، ارزیابی مجدد بخش‌های کشاورزی (مثل «پرماکالچر»، «معماری سبز» و «کشاورزی پایدار») یا عملیات کاری (معماری پایدار)، با استفاده از علم در جهت توسعه تکنولوژی‌های جدید («تکنولوژی‌های سبز»، «انرژی تجدیدپذیر» و «نیروگاه‌های ترکیبی پایدار») یا طراحی سیستم‌ها به روش انعطاف‌پذیر و قابل برگشت و تغییر و اصلاح سبک زندگی فردی در جهت حفاظت از منابع طبیعی می‌باشد.

در حالی که عبارت «پایداری» را می‌توان یک هدف انسانی در تعادل انسان-اکوسیستم دانست، «توسعه پایدار» به روش‌های کل‌نگر و فرایندهای موقتی اشاره دارد که ما را به نقطه نهایی پایداری هدایت می‌کند. در حال حاضر علیرغم کاربرد زیاد عبارت پایداری در محافل و جوامع انسانی، «تخریب‌های محیط زیستی»، «تغییرات اقلیمی»، «مصرف بی‌رویه»، «رشد جمعیت» و «تبعیت جوامع انسانی از رشد اقتصادی بی‌حد و مرز» در سیستم بسته و محدود زمین، همگی دال بر آن است که جوامع انسانی، پایداری محیطی را به درستی درک و استنباط نکرده‌اند.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Sustainability>

<http://www.globalfootprints.org/sustainability>